

Lakivaliokunta

Kannabis lailliseksi, säännellyksi ja verolle

JOHDANTO

Vireilletulo

Kannabis lailliseksi, säännellyksi ja verolle (KAA 2/2024 vp): Asia on saapunut valiokuntaan.

Lausunto

Asiasta on annettu seuraava lausunto:

- sosiaali- ja terveysvaliokunta StVL 8/2025 vp

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- aloitteen tekijöiden edustaja Timo Larmela
- aloitteen tekijöiden edustaja Ari Siliämaa
- aloitteen tekijöiden edustaja Coel Thomas
- johtaja Elina Kotovirta, sosiaali- ja terveysministeriö
- erityisasiantuntija Anna-Mariia Termälä, sosiaali- ja terveysministeriö
- erityisasiantuntija Venus Mahmood, oikeusministeriö
- poliisiylitarkastaja Sami Ryhänen, sisäministeriö
- hallitusneuvos Merja Sandell, valtiovarainministeriö
- käräjätuomari Aaron Fagerholm, Helsingin käräjäoikeus
- valtiosyyttäjä Leena Metsäpelto, Syyttäjälaitos
- poliisitarkastaja Kari Siivo, Poliisihallitus
- rikostarkastaja Kimmo Sainio, Helsingin poliisilaitos
- ylikonstaapeli Janne Aro-Heinilä, Lounais-Suomen poliisilaitos
- ylitarkastaja Salla Autio, Verohallinto
- ylitarkastaja Katja Pihlainen, Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimea
- erityisasiantuntija Sanna Kailanto, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
- toimitusjohtaja Hannu Jouhki, A-klinikkasäätiö
- puheenjohtaja Sami Räsänen, Irti huumeista ry
- asianajaja Antti Riihelä, Suomen Asianajajat
- board member Neil Woods, Law Enforcement Action Partnership (LEAP)
- OTT, dosentti Heini Kainulainen, Turun yliopisto
- professori Kimmo Grönlund
- professori Kaisa Herne

Valiokunnan mietintö LaVM 18/2025 vp

- professori Sakari Melander
- professori Kimmo Nuotio
- professori Juha Raitio
- professori Matti Tolvanen

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- maa- ja metsätalousministeriö
- Kansaneläkelaitos
- Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (Valvira)
- Elinkeinoelämän keskusliitto ry
- Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry
- Sininauhasäätiö

Julkinen kuuleminen

Lakivaliokunta järjesti 29. päivänä toukokuuta 2024 verkkolähetyksen kautta kansanedustajille, tiedotusvälineille ja yleisölle suunnatun julkisen kuulemistilaisuuden, jossa kuultavina olivat aloitteen tekijöiden edustajat sekä asiantuntijat Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitokselta ja Helsingin poliisilaitokselta sekä professori Kimmo Nuotio ja professori Matti Tolvanen.

KANSALAISALOITE

Kansalaisaloitteessa ehdotetaan ryhtymistä lainvalmisteluun, jolla kannabiksen laittomuus kumotaan ja se korvataan tarkemmin kansalaisaloitteessa selostetuin tavoin.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Kansalaisaloitteessa ehdotetaan ryhtymistä lainvalmisteluun, jolla kannabiksen laittomuus kumotaan ja se korvataan siten, että kannabiksen käyttö, hallussapito, omatarveviljely, valmistus ja myynti sallitaan ikärajoin. Valmistukselle ja myynnille ehdotetaan luotavaksi muihin päihteisiin rinnastuva sääntelyjärjestelmä, ottaen oppia kannabiksen jo laillistaneiden valtioiden ja osavaltioiden kokemuksista. Sääntelyllä tavoitellaan haittojen minimointia yksilöille ja yhteiskunnalle alkoholi- ja tupakkalainsäädännön tavoin. Lisäksi ehdotetaan, että kannabikselle säädetään vero, jolla korvataan sen aiheuttamat haitat yhteiskunnalle. Päihdyttävän kannabiksen ja ei-päihdyttävän hampun ero määriteltäisiin selkeästi, jotta hampua kasvattavat maatalousyrittäjät voivat toimia alallaan. Lisäksi poistettaisiin kannabiksen käyttömerkinnät sekä vähäisestä kasvatuksesta ja myynnistä aiheutuneet rikosrekisteri- ja muut vastaavat merkinnät.

Aloitteessa muutoksia perustellaan muun muassa nykyisen lainsäädännön käyttäjille aiheuttamilla haitoilla ja poliisiresurssien hukkakäytöllä, järjestäytyneen rikollisuuden heikentämisellä, lääkekannabiksen laillisen saannin vaikeuksilla sekä yksilövapauksilla ja perusoikeuksilla. Aloitteessa katsotaan, että nykyinen kannabiksen laittomuus ei estä sen myyntiä

Valiokunnan mietintö LaVM 18/2025 vp

ja käyttöä, ja tilanne rinnastetaan alkoholin kieltolain aiheuttamiin ongelmiin. Aloitteen mukaan nykyinen päihdepolitiikka ei ole onnistunut suojaamaan nuoria päihteiden käytöltä. Säännellyllä, laillisella myynnillä katsotaan aloitteessa olevan paremmat mahdollisuudet kontrolloida kannabisvalmisteiden haittoja, laatua ja myös saatavuutta erityisesti nuoremmissa ikäryhmissä. Samoin aloitteessa katsotaan säännellyillä markkinoilla olevan myönteisiä taloudellisia vaikutuksia. Kannabiksen tuotannon sääntelyn katsotaan olevan merkityksellistä myös ympäristöhaittojen näkökulmasta. Lisäksi aloitteessa katsotaan, että nykyinen lainsäädäntö ja toimintamallit leimaavat kannabiksen käyttäjiä ja vaikeuttavat muun muassa terveydenhuollon palveluihin, opintoihin ja työelämään pääsyä aiheuttaen epätasa-arvoa kansalaisten kesken.

Valiokunnan Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselta (jäljempänä THL) saaman selvityksen mukaan Suomessa yleisimmin kokeiltu tai käytetty huume on kannabis. Kannabista kokeilleiden osuus on viisinkertaistunut vuoden 1992 kuudesta prosentista 29 prosenttiin vuonna 2022. Myös huumeiden käyttöön liittyvät asenteet ovat lieventyneet jo pitkään.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta on antanut lakivaliokunnalle lausunnon kansalaisaloitteesta (StVL 8/2025 vp). Lausunnossaan sosiaali- ja terveysvaliokunta ei kannata lainvalmisteluun ryhtymistä kannabiksen laillistamiseksi ja aloitteen mukaisen sääntelyjärjestelmän luomiseksi, vaan katsoo, että aloitteen tavoitteet haittojen vähentämisestä ja lasten ja nuorten suojelemisesta tulee pyrkiä tavoittamaan muilla keinoin (StVL 8/2025 vp, s. 4).

Lakivaliokunta toteaa, että kansalaisaloite on ajankohtainen ja kytkeytyy maailmalla käytävään keskusteluun kannabiksen asemasta ja huumausainepolitiikan muutostarpeista.

Kansalaisparlamenttikokeilu

Kansalaisaloite oli mukana kansalaisparlamenttikokeilussa, joka järjestettiin marraskuussa 2023. Kansalaisparlamentin järjestivät Åbo Akademi ja Tampereen yliopisto yhdessä Sitran, eduskunnan ja Stanfordin yliopiston kanssa. Valiokunta kuuli kansalaisparlamentin tuloksista Tampereen yliopiston professoria Kaisa Hernettä ja Åbo Akademin professoria Kimmo Grönlundia.

YK:n yleissopimukset ja EU-lainsäädäntö

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan huumausaineiksi katsottavien aineiden listat ja kielletyt teot perustuvat vuonna 1961 tehtyyn Yhdistyneiden kansakuntien huumausaineyleissopimukseen (Single convention on narcotic drugs, 1961, SopS 43/65), jota on muutettu vuonna 1972 tehdyllä pöytäkirjalla (SopS 42/1975). Kansainvälistä yhteistyötä on laajennettu koskemaan psykotrooppisia aineita vuonna 1971 tehdyllä yleissopimuksella (Convention on psychotropic substances, SopS 60/76) sekä yleissopimuksella laitonta huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden kauppaa vastaan (SopS 44/1994).

Huumausaineyleissopimusten tavoitteena on estää niiden huumausaineiden käyttöä, joilla ei ole lääkinnällistä tarkoitusta ja toisaalta turvata aineiden laillinen lääkkeellinen käyttö. Vuoden 1961 yleissopimuksen yleisissä velvoitteissa 4 artiklassa sopimusosapuolet velvoitetaan ”ryhtymään sellaisiin lainsäädännöllisiin ja hallinnollisiin toimenpiteisiin --- huumausaineiden tuotannon,

Valiokunnan mietintö LaVM 18/2025 vp

valmistuksen, viennin, tuonnin, jakelun, kaupan, käytön ja hallussapidon rajoittamiseksi yksinomaan lääkinnällisiin ja tieteellisiin tarkoituksiin”. Myöhemmin 36 artiklan 1 kohdassa huumeiden käyttöä ei ole lueteltu rangaistavien rikosten joukossa. Artiklassa 39 kuitenkin todetaan, että ”sopimusosapuolet ovat oikeutettuja omaksumaan jyrkempiä ja ankarampia valvontatoimenpiteitä kuin tässä yleissopimuksessa säädetään”. Näistä kohdista on yleisesti johdettu tulkinta, että pelkästä huumeiden käytöstä ei ole velvoitetta rangaista, mutta sopimusosapuolilla on oikeus säätää se rangaistavaksi.

Yleissopimusten mukaan on mahdollista sallia kannabiskasvin viljely kannabiksen tai kannabishartsin tuotantoa varten tieteellisiin ja lääkinnällisiin tarkoituksiin. Näitä tarkoituksia varten on kuitenkin sovellettava yleissopimuksessa kuvattua valvontajärjestelmää. Sopimusosapuoli voi myös kieltää maassaan ja alueellaan viljelyn näihin tarkoituksiin. Kansainvälisissä yleissopimuksissa on määritelty huumausaineiden ainoat sallitut mutta luvanvaraiset käyttötarkoitukset eli tieteelliset ja lääkinnälliset käyttötarkoitukset, muttei kannabiksen tuotantoa päihdekäyttöön.

YK:n huumausaineyleissopimukseen perustuu myös EU:n huumausaineita koskeva sääntely eli neuvoston puitepäättös 2004/757/YOS, sellaisena kuin se on muutettuna neuvoston puitepäätöksen 2004/757/YOS muuttamisesta uusien psykoaktiivisten aineiden sisällyttämiseksi huumausaineen määritelmään ja neuvoston päätöksen 2005/387/YOS kumoamisesta annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä (EU) 2017/2103. Puitepäättös koskee YK:n yleissopimuksissa määriteltyjä aineita sekä EU:n oman järjestelmän mukaan valvontaan otettuja aineita, ja sen 2 artiklan 1 kohdan b-alakohdassa kielletään erikseen myös hampun viljely. Puitepäätöksen 2 artiklan 2 kohdan mukaan kansallisessa lainsäädännössä voi määritellä, miten yksinomaan henkilökohtaiseen käyttöön ja hallussapitoon suhtaudutaan.

Saadun selvityksen mukaan käytön ja hallussapidon sallimisen rajanvedosta EU-lainsäädännössä on käyty keskustelua, kun Saksan edellinen hallitus päätti laillistaa kannabiksen päihdekäytön ja sen myynnin myös tarkoitusta varten perustettavista kaupoista. Saksa kuitenkin otti tässä vaiheessa käyttöön vain sellaiset toimet, jotka se oman tulkintansa mukaan näki kuuluvan oman käytön ja hallussapidon piiriin, ja ainakin toistaiseksi luopui suunnitelmistaan luoda lailliset markkinat, koska sen todettiin olevan vastoin EU-lainsäädäntöä.

Kansainvälisestä tilanteesta ja kokemuksista

Saadun selvityksen mukaan kannabiksen asema lainsäädännössä vaihtelee maittain. Suurimmassa osassa maailmaa kannabis on luokiteltu YK:n yleissopimusten mukaan huumausaineeksi ja sen myynti ja jakelu ovat kiellettyjä. Kuitenkin muun muassa Yhdysvaltojen useat osavaltiot, Uruguay ja Kanada ovat luoneet kannabiksen lailliset markkinat. EU-lakien mukaan niin ikään kannabis on huumausaine, eikä sen myynti ole sallittua. Se, onko käyttö tai hallussapito henkilökohtaiseen käyttöön rangaistavaa, vaihtelee maittain. Viime vuosina myös useassa Euroopan maassa on tapahtunut poliittisia muutoksia koskien kannabiksen asemaa.

Alankomaissa ei yleisestä luulosta huolimatta ole laillista myydä kannabistuotteita, mutta käytännössä se on mahdollista tätä varten perustetuissa kahviloissa. Koska kannabis näihin kahviloihin tulee usein järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyviltä markkinoilta, on

Valiokunnan mietintö LaVM 18/2025 vp

Alankomaiden hallitus päättänyt käynnistää kokeilun laillisesta tuotannosta näihin kahviloihin. Kysymys on tutkimuksesta, jota EU-lait eivät kiellä, ja tutkimus kohdistuu noin kymmeneen keskisuureen kaupunkiin. Myös viiden kasvin kasvatusta omaan käyttöön tietyin rajoituksin on Alankomaissa sallittu.

Maltasta tuli ensimmäinen Euroopan maa, joka hyväksyi kansallisesti kannabiksen rajoitetun yhteiskasvatuksen niin kutsutuissa kannabisklubeissa henkilökohtaiseen käyttöön. Tämä tarkoittaa, että yksityishenkilöt voivat perustaa ja liittyä klubeihin, joissa henkilökohtainen kannabiksen kasvatusta ulkoistetaan tällaiselle voittoa tavoittelemattomalle yhdistykselle. Lainsäädäntö asettaa toiminnalle ehtoja.

Myös Saksa on edellä selostetun mukaisesti muuttanut kannabispolitiikkaansa. Ensimmäisessä vaiheessa on sallittu rajoitettu kotikasvatusta ja käyttö, myös yhteiskasvatusta. Saksa on ainakin toistaiseksi luopunut alkuperäisestä suunnitelmastaan luoda lailliset kansalliset kannabismarkkinat, koska sen todettiin olevan vastoin EU-lainsäädäntöä.

Samoin Luxemburg on tehnyt päätöksen sallia kannabiksen kasvattamisen omaan käyttöön ja dekriminoida pienten määrien hallussapidon omaa käyttöä varten. Myöhemmin myös Luxemburgilla on tarkoitus tehdä kokeiluja ja tutkimusta laillisesta jakelusta joillakin alueilla.

Valiokunta on saanut THL:ltä (27.5.2024) selvitystä kannabiksen käytön kehityksestä sen laillistaneissa maissa. Laajan kirjallisuusselvityksen mukaan 71 prosenttia tutkimuksista näytti, että kannabiksen käyttö on lisääntynyt kannabiksen laillistamisen jälkeen, kun taas loput 29 prosenttia tutkimuksista viittaavat siihen, ettei muutosta ole tapahtunut. Yksikään tutkimus ei viittaa kannabiksen käytön vähenemiseen. Lisäksi havaittiin, että tutkimukset, joissa käytön indikaattoreita seurattiin kaksi vuotta tai pidempään laillistamisen jälkeen eri Yhdysvaltain osavaltioissa, havaitsivat todennäköisemmin kannabiksen käytön lisääntymistä kuin tutkimukset, joiden seuranta-aika oli lyhyempi. Saman suuntaisia tuloksia on Kanadasta, mutta ei Uruguaysta. Koska laillisten markkinoiden kasvu kestää useita kuukausia, ellei vuosia, ei ole saadun selvityksen perusteella yllättävää, että niiden vaikutus kannabiksen käyttöön ei ilmene välittömästi vaan vain tietyllä viiveellä. Kannabiksen käytön yleisyyden odotetaan kasvavan nopeammin, jos lailliset markkinat houkuttelevat uusia käyttäjiä, esimerkiksi markkinoinnin ja useiden vähittäismyyntipisteiden tarjoaman laajan valikoiman ansiosta.

Edelleen alaikäiset nuoret Kanadasta, Yhdysvalloista ja Uruguaysta ovat raportoineet, että laillistaminen on helpottanut kannabiksen saantia. Kannabiksen käyttö alaikäisillä ei kuitenkaan ole merkittävästi lisääntynyt näissä maissa. Tämä saattaa selittyä sillä, että kannabiksen saanti ei ole juurikaan muuttunut niiden nuorten keskuudessa, jotka ovat kiinnostuneita kannabiksen käytöstä. Itse ilmoitettu kannabiksen vaikutuksen alaisena ajaminen ei näytä lisääntyneen laillistamisen myötä, mutta on todennäköistä, että kuljettajien, joiden veressä on THC:tä, määrät ovat lisääntyneet laillistamisen jälkeen. Huomionarvoista on, että yksikään artikkelista ei osoittanut laskua liikennehaittojen indikaattoreissa.

THL:ltä saadun selvityksen mukaan olemassa oleva tutkimus on melko suppeasti keskittynyt tarkastelemaan lähinnä käytön yleisyyttä ja terveydellisiä vaikutuksia, vaikka kannabiksen

Valiokunnan mietintö LaVM 18/2025 vp

käytön tiedetään oleva yhteydessä myös sosiaaliseen eristäytymiseen, koulunkäynnin ja työelämän ulkopuolelle jäämiseen sekä muihin sosiaalisiin haasteisiin.

Valiokunta on saanut myös sosiaali- ja terveysministeriöltä tarkempaa selvitystä Kanadan laillistamisen kokeilusta. Kanadassa lainsäädäntöuudistukseen kuului myös velvoite ja resurssit seurantatutkimuksen tekemiseen. Viimeisin Kanadan terveysviranomaisen Health Canadan julkaisu on maaliskuulta 2024. Julkaisu perustuu 2022 asetetun asiantuntijapaneelin arvioon. Koska lain voimaantulosta oli työn alkaessa vain viisi vuotta, asiantuntijapaneeli pitää tuloksia alustavina ja jatkoseurantaa tärkeänä.

Asiantuntijapaneelin mukaan lainsäädännöllä on muun muassa onnistuttu siirtämään kannabiksen kysyntää laittomilta markkinoilta laillisille markkinoille. Laiton markkina ei kuitenkaan ole kadonnut, mutta se on pienentynyt. Asiantuntijapaneeli on huolissaan nuorten kannabiksen käyttöön liittyvistä trendeistä. Vaikka tiedot osoittavat, että nuorten käyttö on pysynyt suhteellisen vakaana laillistamisen jälkeen, Kanadassa kannabiksen käyttömäärät nuorten osalta ovat edelleen maailman korkeimpien joukossa, ja kannabiksen käyttö nuorten aikuisten keskuudessa on lisääntynyt. Lisäksi paneeli nostaa esiin lisääntyvät tapaukset lapsille aiheutuneista myrkytystapauksista. Nämä myrkytykset liittyvät erityisesti erilaisiin syötäviin kannabistuotteisiin.

Raportin mukaan laittomat kannabismarkkinat ovat edelleen juurtuneet, ja monet laittomat vähittäiskauppiat jatkavat sekä verkko- että fyysisiä kauppvoja. Kannabiksen laitton tuotanto ja myynti uhkaavat yhä yleistä turvallisuutta ja kansanterveyttä. Markkina ei myöskään ole helppo pienille yrityksille, joista monet eivät ole pystyneet järjestämään toimintaansa kestävästi suurista odotuksista huolimatta. Alan edustajat ovat olleet tyytymättömiä verotukseen ja kustannuksiin, jotka nousevat säännösten mukaisista maksuista ja sääntelyvelvoitteista. Vaikka laki sisältää merkittäviä rangaistuksia laitton toiminnan ehkäisemiseksi, poliisilla ei kuitenkaan ole ollut riittäviä resursseja tämän toteuttamiseen. Kannabiksen laillistaminen ei merkittävästi helpottanut tutkimusta, eikä lisätiedon saamisessa kannabiksen käytöstä lääkinnällisiin tarkoituksiin ole edistytty.

Valiokunta on saanut sosiaali- ja terveysministeriöltä selvitystä myös edellä mainitusta Saksassa huhtikuussa 2024 voimaan tulleesta lainsäädännöstä, joka sallii aikuisille kannabiksen hallussapidon, kotikasvatuksen ja viljelyn ei-kaupallisissa yhdistyksissä. Lain vaikutuksia arvioiva ensimmäinen väliraportti julkaistiin lokakuussa 2025. Saadun selvityksen mukaan esimerkiksi aikuisten kannabiksen käytön todettiin jatkuneen tasaisesti vuodesta 2011, mutta laillistus ei aiheuttanut merkittävää muutosta käyttöön. On havaittu pieni kasvu akuuteissa terveysongelmissa. Viljely-yhdistykset eivät ole myöskään onnistuneet syrjäyttämään laitonta kannabismarkkinaa. Nuorten kannabiksen käyttö on ollut laskussa Saksassa vuodesta 2019, ja tämä trendi näyttää jatkuvan myös lakimuutoksen jälkeen. Raportissa todetaan, että nykyinen tietopohja ei riitä luotettavan välijohtopäätöksen tekemiseen lain vaikutuksista lasten ja nuorten suojeluun. Näyttää kuitenkin siltä, että nuorten kannabiksen käyttöä koskeva laskeva trendi jatkuu myös lakimuutoksen jälkeen. Tämä kehitys voi osittain selittyä sillä, että kannabikseen liittyvät ilmoitukset nuorisotoimistolle ovat vähentyneet sekä päihdeneuvontapalvelujen käyttö nuorten keskuudessa on myös vähentynyt. Tarkempien vaikutusten ymmärtämiseksi tarvitaan kuitenkin lisää tietoa sekä pidempi seuranta-aika.

Valiokunnan mietintö LaVM 18/2025 vp

Huumausaineiden käytön rangaistavuudesta Suomessa

Huumausainerikoksista säädetään rikoslain 50 luvussa. Huumausaineen käyttö on Suomessa ollut rangaistavaa vuodesta 1966 alkaen. Lailla 654/2001 rikoslakiin säädettiin nykyisin voimassa oleva rikostunnusmerkistö huumausaineen käyttörikos (RL 50 luku 2 a §). Käyttörikos säädettiin, jotta käyttö ja vähäisen huumausainemäärän hankkiminen voidaan käsitellä rangaistusmääräysmenettelyssä, nykyisin sakkomenettelyssä. Se edellyttää rikkomusta, josta on säädetty seuraamukseksi sakkoa tai enintään kuusi kuukautta vankeutta. Lakivaliokunta on käsitellyt huumausaineen käyttörikokseen liittyviä kysymyksiä seikkaperäisesti edellistä kannabiksen käytön rangaistavuuden poistamista koskevaa kansalaisaloitetta koskevassa mietinnössään (ks. LaVM 6/2022 vp, s. 6–7). Edellä mainitussa mietinnössä lakivaliokunta käsiteli myös toimenpiteistä luopumista koskevia kysymyksiä.

Rikoslain 50 luvun 7 §:n nojalla huumausaineen käytöstä ja huumausaineen käyttöön liittyvästä muusta kyseisessä luvussa mainitusta rikoksesta voidaan, sen lisäksi, mitä oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetussa laissa tai tässä laissa säädetään, jättää syyte nostamatta tai rangaistus tuomitsematta, jos epäiltyä rikosta tai rikosta on huumausaineen määrä ja laatu, käyttötilanne sekä olosuhteet muutoinkin huomioon ottaen pidettävä kokonaisuutena arvostellen vähäisenä. Syyte voidaan myös jättää nostamatta tai rangaistus tuomitsematta, jos rikoksesta epäilty tai tekijä on hakeutunut sosiaali- ja terveysministeriön hyväksymään hoitoon.

Rikoslain 50 luvun 7 §:n lisäksi on mahdollista soveltaa oikeudenkäynnistä rikosasioissa (ROL) annetun lain yleisiä syyttämättä jättämistä koskevia säännöksiä (ROL 1 luku 7 ja 8 §).

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan Poliisihallitus on 28.5.2024 antanut ohjeen menettelystä huumausaineen käyttörikoksesta koskevissa asioissa. Ohje yhdenmukaistaa toimet esimerkiksi toimenpiteistä luopumisesta, huomautuksen antamisesta ja hoitoonohjauksesta.

Saadun selvityksen mukaan esimerkiksi alle 18-vuotiaiden kohdalla on otettu käyttöön kaksipuolainen puhuttelumenettely. Poliisin käyttörikosohjeen mukaan huumausaineen käyttörikoksesta ensimmäisen kerran kiinni jääneelle alle 18-vuotiaalle järjestetään mahdollisimman pian teon jälkeen esitutkinnan yhteydessä puhuttelutilaisuus. Valtakunnansyyttäjän ohjeen VKST:2018:2 mukaan jos alle 18-vuotias nuori jää poliisin järjestämän puhuttelutilaisuuden jälkeen uudelleen kiinni huumausaineen käyttörikoksesta, poliisi toimittaa asiassa esitutkinnan ja saattaa jutun nopeasti syyteharkintaan. Syyttäjä järjestää nuorelle säännönmukaisesti ja huumausaineen laadusta riippumatta oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 1 luvun 8 a §:n nojalla suullisen neuvottelun, johon kutsutaan nuoren lisäksi tämän huoltaja(t) ja tarvittaessa sekä poliisin että sosiaali- ja terveydenhuoltoviranomaisen edustaja. Näin tarjoutuu mahdollisuus yhtäältä selkeään moitteeseen ja toisaalta sosiaali- ja terveydenhuollon toimenpiteille sekä lähikontrollille. Neuvottelu tähtää harkinnanvaraiseen syyttämättä jättämiseen.

Lakivaliokunta on edellisessä kannabiksen käytön rangaistavuuden poistamista koskevassa mietinnössään (LaVM 6/2022 vp, s. 7) todennut olevan selvää, että huumausaineiden käytön ja haittojen vähentämisessä käyttäjiin kohdistuvat rangaistusseuraamukset eivät aina ole ensisijaisesti tehokkain vaihtoehto haittojen vähentämisessä. Aiemmassa mietinnössään todettua

Valiokunnan mietintö LaVM 18/2025 vp

vastaavasti lakivaliokunta pitää edelleen tärkeänä, että toimenpiteistäluopumissäännösten asianmukainen soveltaminen varmistetaan muun muassa koulutuksen avulla.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan hoitoonohjauksessa on kyse poliisitehtävän yhteydessä käytävästä motivoivasta keskustelusta päihderiippuvaisen henkilön kanssa. Poliisilla ei ole toimivaltaa toimittaa henkilöä hoitoon, ja hoitoon pääsemisen tuloksellisuus riippuu saatavilla olevista hoitopaikoista. Lakivaliokunta on edellisessä kannabiksen käytön rangaistavuuden poistamista koskevassa mietinnössään (LaVM 6/2022 vp, s. 15—16) korostanut, että huumeiden käyttäjien osalta hoitoon pääsemisen tulisi olla ensisijaista verrattuna rikosoikeudellisiin seuraamuksiin. Oikeus päihdepalveluihin ei riipu siitä, onko kyseisen päihteen käyttäminen sallittua tai kiellettyä. Valiokunta painottaa aiemmassa mietinnössään toteamaansa vastaavasti, että hoitoon ohjaaminen ei kuitenkaan yksinään riitä, vaan lisäksi tulee olla tarvittavat resurssit ottaa halukkaita hoitoon. Valiokunta pitääkin erittäin tärkeänä, että hoitoon pääsyn mahdollisuuksia vahvistetaan jatkossa. Myös sosiaali- ja terveysvaliokunta on kansalaisaloitteesta antamassaan lausunnossa (StVL 8/2025 vp, s. 4) katsonut, että haittojen ehkäisemiseksi kannabiksen ja muiden huumeiden käyttäjien hoitoon pääsy tulee varmistaa riippumatta rikosoikeudellisista seuraamuksista. Edelleen sosiaali- ja terveysvaliokunta on lausunnossaan pitänyt välttämättömänä, että huumeiden käyttäjien hoitoonohjausta kehitetään edelleen poliisin sekä sosiaali- ja terveyspalvelujen yhteistyönä. Lakivaliokunta yhtyy sosiaali- ja terveysvaliokunnan näkemukseen.

Rekisterimerkinnät

Kansalaisaloitteessa ehdotetaan myös kannabiksen käyttöön ja vähäiseen kasvatukseen ja myyntiin liittyvien rikosrekisteri- ja muiden vastaavien merkintöjen poistamista. Ehdotusta perustellaan muun muassa sillä, että käyttöön liittyvä merkintä haittaa etenkin nuorten tulevaisuutta ja voi syrjäyttää estämällä esimerkiksi kouluttautumista tai työllistymistä.

Lakivaliokunta on käsitellyt rekisterimerkintöjä seikkaperäisesti edellisessä kannabiksen käytön rangaistavuuden poistamista koskevassa mietinnössään (ks. LaVM 6/2022 vp, s. 11—12). Valiokunnan saaman selvityksen mukaan rekisterimerkintöjä koskeva lainsäädäntö ei ole muuttunut oleellisesti kyseisen mietinnön hyväksymisen jälkeen. Lakivaliokunta on todennut yleisellä tasolla, että eri rekisterimerkintöjen lainmukainen käyttö turvallisuusselvityksissä ja esimerkiksi työelämän ja opiskeluympäristön turvallisuuden parantamiseksi säädetyn SORA-lainsäädännön soveltamisen yhteydessä on perusteltua. Valiokunta ei lähtökohtaisesti pitänyt aiheellisena, että esimerkiksi oppilaitosten ja työntajien mahdollisuuksia arvioida hakijaa heikennettäisiin sen vuoksi, että se aiheuttaa haittaa käyttörikokseen syyllistyneelle.

Edellä todetusta huolimatta lakivaliokunta kuitenkin katsoi, että jatkossa on perusteltua tutkimuksella selvittää, missä määrin ja kuinka kauan eri rekisterimerkinnät, jotka voivat koskea sekä tuomioita että tuomioon johtamattomia rikosepäilyjä, voivat estää työ- tai opiskelupaikan saamisen. On myös aiheellista selvittää, mitä vaikutuksia on sillä, että opiskelupaikka evätään niin sanotun SORA-lainsäädännön perusteella tai työpaikan saanti estyy tai työsuhde päätetään turvallisuusselvityslain selvitysten vuoksi. Jos kyse on huumausaineen käytöstä irtautuneesta, mahdollisesti hoitoon sitoutuneesta henkilöstä tai esimerkiksi kannabiksen satunnaiskäyttäjistä,

Valiokunnan mietintö LaVM 18/2025 vp

olisi aiheellista tutkia, voivatko eri rekisterimerkintöjen vaikutukset muodostua kohtuuttomiksi ja missä määrin ne voivat edistää syrjäytymistä.

Lakivaliokunta uudistaa edellä selostetun aiemman näkemyksensä rekisterimerkintöjen osalta. Valiokunta kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että saadun selvityksen mukaan opiskelupaikan peruuttamisen edellytyksestä säädetään yliopistolain (558/2009) 43 a §:ssä, ammattikorkeakoululain (932/2014) 33 §:ssä ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (531/2017) 81 §:ssä ja ne ovat keskeisiltä osin samat. Kun opinnot tai opintoihin kuuluvaan harjoitteluun taikka koulutukseen liittyvät käytännön tehtävät edellyttävät olennaisesti alaikäisen parissa työskentelyä, opiskeluoikeus voidaan peruuttaa, jos se on tarpeen alaikäisen suojelemiseksi ja jos opiskelija on tuomittu rangaistukseen rikoslain 17 luvun 18 §:ssä, 20 luvussa, 21 luvun 1—3 tai 6 §:ssä, 31 luvun 2 §:ssä taikka 50 luvun 1, 2, 3, 4 tai 4 a §:ssä tarkoitetusta rikoksesta.

Käsillä olevan kansalaisaloitteen kannalta on merkityksellistä, että edellä mainittujen koulutusta koskevien säännösten nojalla tuomio huumausainerikoksesta, törkeästä huumausainerikoksesta, huumausainerikoksen valmistelusta, huumausainerikoksen edistämisestä tai törkeän huumausainerikoksen edistämisestä voi muiden edellytysten täytyessä johtaa opiskeluoikeuden peruuttamiseen. Sen sijaan tuomio huumausaineen käyttörikoksesta ei voi johtaa opiskeluoikeuden peruuttamiseen mainittujen koulutusta koskevien säännösten perusteella.

Lääkekäyttö

Aloitteessa kannabiksen laillistamista perustellaan myös sillä, että laillistaminen helpottaisi kannabiksen lääkekäyttöä. Saamansa selvityksen perusteella valiokunta toteaa, että päihtymistarkoitukseen tarkoitetun kannabiksen laillistamisella ei ole vaikutusta kannabispohjaisten lääkkeiden määräämiseen tai jakeluun. Myös sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta on käsitellyt lääkekäyttöä kansalaisaloitteesta antamassaan lausunnossa (ks. StVL 8/2025 vp, s. 5—6).

Saadun selvityksen mukaan kannabispohjaisten lääkkeiden tulo markkinoille on jo voimassa olevan lainsäädännön mukaan mahdollista samoin edellytyksin kuin muillakin lääkkeillä. Lääkkeen myyntilupaa valmistellelle hakee yritys, joka haluaa tuoda lääkkeen markkinoille. Myyntilupa myönnetään, jos yritys on hakemuksessaan esittänyt tutkimusnäytön, jonka perusteella lääkevalmisteella on odotettavissa väestötasolla enemmän hyötyjä kuin haittoja silloin, kun sitä käytetään ohjeen mukaisesti ja kun voimassa olevat myyntilupavaatimukset täyttyvät.

Tällä hetkellä Suomessa on kaksi myyntiluvallista kannabispohjaista lääkkeenä käytettävää valmistetta: nabiximoli pesäkekovettumatautiin (MS-tauti) ja kannabidioli lapsuuden vaikeisiin epilepsioihin. Lisäksi muutamaa kannabispohjaista valmistetta voi määrätä erityisluvalla, mutta näille tuotteille ei ole haettu Suomessa eikä missään muussakaan EU-maassa lääkevalmisteille edellytettyä myyntilupaa. Tämä tarkoittaa, että lääkkeitä edellytetyjä tutkimuksia näiden valmisteiden tehosta tai turvallisuudesta lääkekäytössä ei ole esitetty (ks. StVL 8/2025 vp, s. 5).

Valiokunnan mietintö LaVM 18/2025 vp

Huumausainelaki ei estä huumausainetta, kuten kannabista, sisältävien lääkkeiden tutkimusta. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan tähän liittyen haasteena niin Suomessa kuin muuallakin on ollut ensisijaisesti tasalaatuisten lääkevalmisteiden puute. Kannabiskasvissa on yli 140 erilaista yhdistettä, ja tasalaatuisten sekä turvallisen tutkimusvalmisteiden tuottaminen tällaisesta edellyttää huomattavasti enemmän työtä kuin yksittäisten synteettisten vaikuttavien aineiden tutkiminen. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan systemaattinen lääketieteellinen tutkimusnäyttö ei toistaiseksi tue kannabinoidivalmisteiden käyttöä esimerkiksi kiputilojen, mielenterveyden häiriöiden tai unettomuuden hoidossa.

Aloitteen arviointia ja valiokunnan johtopäätökset

Eräät valiokunnan kuulemat asiantuntijat ovat katsoneet, että Suomessa olisi perusteltua ryhtyä arvioimaan muun muassa kannabiksen laillistamista. Osa asiantuntijoista ei kannata aloitteessa tarkoitettua laillistamista, mutta katsovat, että huumausaineiden käytön rangaistavuuden poistaminen tai sen selvittäminen olisi perusteltua. Tältä osin on tuotu esiin näkemyksiä siitä, että kyse ei tulisi olla pelkästään kannabiksen vaan kaikkien huumausaineiden käytön rangaistavuuden poistamisen selvittämisestä. Osa asiantuntijoista puolestaan suhtautuu hyvin kriittisesti laillistamiseen tai huumausaineiden käytön rangaistavuuden poistamiseen.

Valiokunnan THL:ltä saaman selvityksen mukaan, vaikka kannabis on useilla mittareilla vähemmän haitallinen kuin monet muut päihdyttävät aineet, se voi aiheuttaa riippuvuutta ja sen käytöstä voi koitua monenlaista haittaa. Esimerkiksi useiden tutkimusten perusteella kannabiksen käytöstä aiheutuvat psykoosit ovat lisääntyneet ja psykoosiin sairastuneista joka kolmas sairastuu myöhemmin skitsofreniaan. Haitat liittyvät erityisesti runsaaseen käyttöön nuoruusiässä, jolloin kannabis voi vaikuttaa haitallisesti aivojen kehitykseen, mielenterveyteen ja kognitiiviseen suoriutumiseen. Aloitteessa kannabista verrataan alkoholin ja tupakan aiheuttamiin haittoihin ja todetaan, että tupakka ja alkoholi ovat huomattavasti kannabista suurempi rasite. Saadun selvityksen mukaan eri päihteiden aiheuttamien haittojen välistä vertailua vaikeuttaa muun muassa se, ettei kannabiksen käyttö tutkimusten mukaan tule alkoholin tilalle vaan rinnalle. Alkoholia käyttää myös huomattava osa väestöstä, jolloin on selvää, että siitä myös aiheutuu enemmän haittoja.

Sosiaali- ja terveysministeriöltä saadun selvityksen mukaan kannabiksen säännöllinen käyttö on yhteydessä erilaisiin psyykkisiin häiriöihin, kuten ahdistuneisuuteen, masentuneisuuteen ja psykoosiin, mikä lisää myös terveydenhuollon kustannuksia. Ongelmakäyttö voi myös vaikuttaa yksilön työllistymismahdollisuuksiin ja työkykyyn, mikä heijastuu kansantalouteen ja sosiaaliturvajärjestelmään. Kannabiksen käyttö on myös yhteydessä lisääntyneeseen keuhkosityövän ja keuhkoputkentulehduksen riskiin.

Saadun selvityksen mukaan tuoreen tutkimuksen perusteella esimerkiksi Kanadassa kannabiksen käytön häiriöön liittyvät skitsofreniatapaukset kolminkertaistuivat tutkimusjakson aikana, joka kattoi kannabiksen lääkkeellisen käytön sääntelyn lieventämisen ja kannabiksen laillistamisen. Erityisesti nuorten miesten todettiin olevan erityisen haavoittuvassa asemassa (ks. tarkemmin myös StVL 8/2025 vp, s. 3).

Valiokunnan mietintö LaVM 18/2025 vp

THL:ltä saadun selvityksen mukaan yleinen päihdepolitiikassa käytetty tutkimushavainto on, että saatavuus lisää käyttöä ja käytön lisääntyminen lisää haittoja kokonaiskulutusmallin mukaisesti. Kansalaisaloitteessa ehdotetussa mallissa markkinoiden kasvu voi johtaa kulutuksen ja haittojen kasvuun väestötasolla.

Kansalaisaloitetta perustellaan myös poliisin resurssien vapautumisella haittallisten rikosten torjuntaan. Sisäministeriöltä saadun arvion mukaan nykytilanteessa kannabis muodostaa itsenäisen perusteen poliisin virkatehtävälle vain hyvin harvoin. Esimerkiksi käyttörikokseen liittyy hyvin usein joku toinen rikos. Saadun selvityksen mukaan poliisi ei myöskään suuntaa mittavissa määrin resursseja tavanomaisten kannabiskasvien kasvattamispaikkojen selvittämiseen eikä myöskään kasvien hävittämiseen.

Saadun selvityksen perusteella laillistaminen ei poistaisi laittomia markkinoita. Aloitteessa mainitun kaltainen sääntelymalli ei poistaisi saman tai samankaltaisen tuotteen laitonta kaupankäyntiä. Sisäministeriöltä saadun selvityksen mukaan voidaan arvioida, että sääntelymalli lisäisi merkittävästi järjestyneen rikollisuuden toimintaedellytyksiä kannabiksen ja samankaltaisten aineiden kaupassa, koska aineen yleinen hyväksyttävyyttä lisääntyisi ja kysyntä kasvaisi. Lisäksi uusi sääntelymalli mahdollistaisi laittomasti tuotetun kannabiksen tai kannabiksen kaltaisen ja kannabiksen nimellä markkinoidun muun kielletyn aineen (esim. synteettiset huumausaineet) tuomisen kannabikselle tarkoitettuun lailliseen toimitusketjuun. Tällaisen laillisen liike- ja muun toiminnan puitteita hyödyntävän laittoman toiminnan valvonta olisi erittäin vaikeaa, ja tehokas valvonta vaatisi uudenlaisia valvontamekanismeja ja merkittäviä viranomaisresursseja.

Aloitteessa tarkoitettuun verotukseen liittyy myös monenlaisia näkökohtia muun muassa veronkannon osalta. Saadun selvityksen mukaan pelkkä muodollinen sääntely ei varmista verotuloja, ja tehokas veronkanto edellyttää muun muassa verovelvollisen kykyä ja halua maksaa vero sekä toimivaa verovalvontaa ja verorikstorjuntaa. Kun huomioidaan kannabiksen luonne ja kysyntä omanlaisena päihteenä sekä saatavuus laittomilla markkinoilla, pyrkimys veronkiertoon olisi valiokunnan sisäministeriöltä saaman arvion mukaan tavanomaisia tuotteita yleisempää, mikä korostaisi tehokkaan verovalvonnan ja -rikstorjunnan välttämättömyyttä. Tehokas veronkanto edellyttäisi siten merkittävää uutta viranomaisresurssia, etenkin jos kannabis olisi korkeasti verotettava tuote.

Aloitteen yhtenä tavoitteena on rakentaa sääntelyjärjestelmä, joka muun muassa suojelee lapsia ja nuoria. Saadun selvityksen mukaan esimerkiksi Kanadassa alaikäisten kannabiksen käyttö ei ole vähentynyt kannabiksen laillistamisen jälkeen, vaan tiedot osoittavat, että nuorten käyttö on pysynyt suhteellisen vakaana. Kanadassa kannabiksen käyttömäärät nuorten osalta ovat edelleen maailman korkeimpien joukossa. Alaikäisille laillisen kannabiksen ostaminen on edelleen kiellettyä, minkä vuoksi alaikäiset hankkivat kannabiksen edelleen laittomilta markkinoilta.

Saamansa selvityksen perusteella valiokunta arvioi, että aloite saattaa edistää myönteisempää asennetta kannabiksen käyttöä kohtaan ja kannabiksen saatavuuden lisääntyminen todennäköisesti lisää kannabiksen saatavuutta myös nuorten keskuudessa. Aloitteella tuskin vähennetään huumausainetta kokeilevien ja käyttävien lasten ja nuorten määrää, vaan vaikutus on todennäköisesti päinvastainen.

Valiokunnan mietintö LaVM 18/2025 vp

Päihdepolitiikassa yleisesti pyritään ottamaan huomioon erilaiset vaikutukset lapsiin ja nuoriin. Tutkimustieto puoltaa tätä näkökulmaa. Saadun selvityksen mukaan mitä nuorempana kannabiksen käyttö aloitetaan, sitä suurempi yhteys on kognitiivisten kykyjen heikkenemiseen ja psykiatrisen hoidon tarpeeseen. Aloitteen toteutuminen altistaisi nuoria kannabiksen käytölle ja haitoille, kuten passiiviselle savulle ja mallioppimiselle. Valiokunnan kuulemisessa on tuotu esiin myös huoli siitä, miten muun muassa kotikasvatusta valvottaisiin kotitalouksissa, joissa on alaikäisiä lapsia.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisissa on tuotu esiin myös kannabiksen käyttö ajoturvallisuuteen liittyvien näkökohtien osalta samoin kuin kannabiksen käytön ja kasvattamisen vaikutukset asumisterveyteen.

Kansalaisaloitteessa on nostettu esiin myös hampun käyttö maataloustoiminnassa. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan päihdyttävän hampun eli kannabiksen viljely ja käyttö on kriminalisoitu Suomessa. Öljy- ja kuituhampun viljely on ollut laillista jo pitkään. Öljy- ja kuituhampun osalta sallittua on viljellä hampulajiketta, jonka THC-pitoisuus ei ylitä 0,3:a prosenttia. Saadun selvityksen mukaan Suomen kansallisen huumausainelain pykälissä ei ole erikseen huomioitu maataloustoiminnassa sallittujen EU-tuettujen kannabislajikkeiden (eli hampun) viljelyä ja saadun sadon niin sanottua teollista hyödyntämistä. Asiaan liittyy myös paljon EU-lainsäädäntöä esimerkiksi siitä, minkälaisia tuotteita maataloushampusta saa tuottaa. Komissio antoi heinäkuussa 2025 laajan maataloutta koskevan lainsäädäntöpaketin, jossa on tarkoituksena laajentaa maataloushampun kaupan pitämistä. Valiokunta katsoo, että maatalouteen liittyviä seikkoja on syytä arvioida omana kysymyksenään eikä nyt käsiteltävän kansalaisaloitteen yhteydessä.

Kansalaisaloitetta ja asiassa saamaansa selvitystä kokonaisuutena arvioituaan sekä edellä tässä mietinnössä todettuun viitaten lakivaliokunta toteaa, että se ei puolla kansalaisaloitteessa ehdotettua. Aiempaa kannabiksen käytön rangaistavuuden poistamista koskevaa kansalaisaloitetta koskevaa mietintöään vastaavasti lakivaliokunta pitää Suomen huumausainepolitiikan linjauksia suhteellisen onnistuneina (LaVM 6/2022 vp, s. 15). Selvää toki on, että kulloinkin ajankohtaiset huumausainetilanteen muutokset voivat aiheuttaa tarvetta arvioida kulloinkin tarpeellisia toimenpiteitä.

Saadun selvityksen perusteella ja edellä selostetuin tavoin kansalaisaloitteessa tarkoitettu laillistaminen ei ole EU-lainsäädännön mukaista. Tämä ja muut edellä selostetut seikat ovat syynä sille, että lakivaliokunta ei kannata kansalaisaloitteessa tarkoitettua laillistamista ja aloitteen mukaisen sääntelyjärjestelmän luomista, eikä laillistamisen tarkempaan arviointiin ja selvittämiseen ole valiokunnan näkemyksen mukaan perusteltua ryhtyä. Valiokunta ei pidä todennäköisenä, että kannabiksen saatavuutta lisäämällä voitaisiin vähentää kokeilijoiden ja käyttäjien määrää. Päin vastoin saatavuuden kasvu voi johtaa kulutuksen ja haittojen kasvuun väestötasolla. Valiokunta katsoo, että aloitteen tavoitteet haittojen vähentämisestä ja lasten ja nuorten suojelemisesta tulee pyrkiä tavoittamaan muilla keinoin.

Siltä osin kuin kyse olisi esimerkiksi kannabiksen käytön rangaistavuuden poistamisesta, lakivaliokunta toteaa, että se on melko hiljattain arvioinut asiaa aiemman kansalaisaloitteen KAA 5/2020 vp yhteydessä, jossa ehdotettiin kannabiksen käytön rangaistavuuden poistamista (ks.

Valiokunnan mietintö LaVM 18/2025 vp

LaVM 6/2022 vp). Tuolloin lakivaliokunta ei puoltanut kansalaisaloitteessa ehdotettua. Valiokunta ei pitänyt myöskään tarpeellisena ryhtyä selvittämään yleisesti kaikkien huumeiden rangaistavuudesta luopumista. Lakivaliokunta katsoo, että yhteiskunnallisessa tilanteessa ei ole sittemmin tapahtunut tältä kannalta sellaisia merkittäviä muutoksia, joiden myötä kannabiksen tai muiden huumeiden käytön rangaistavuutta olisi perusteltua arvioida eri tavoin kuin valiokunnan aiemmassa mietinnössä. Luonnollisesti tutkimustieto liittyen huumeiden käyttöön ja siihen liittyviin ilmiöihin on kuitenkin perusteltua ja tarpeellista.

Valiokunta korostaa, että huumeiden käyttäjien osalta hoitoon pääsemisen tulisi olla ensisijaista verrattuna rikosoikeudellisiin seuraamuksiin. Oikeus päihdepalveluihin ei riipu siitä, onko kyseisen päihteen käyttäminen sallittua tai kiellettyä.

Aiemmassa mietinnössään (LaVM 6/2022 vp, s. 16) todettua vastaavasti valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että huumeiden käytön, kuten muualla tekstissä ja siitä aiheutuvien haittojen vähentämisessä ovat keskeisessä asemassa myös ennalta ehkäisevä työ, valistus ja varhainen puuttuminen. Syrjäytymisen estäminen eri käytettävissä olevin keinoin on tärkeää. Lakivaliokunta katsoo olevan selvää, että huumeiden käytön haittojen vähentämisessä on joka tapauksessa keskeisessä roolissa ennen muuta muu kuin rikoslainsäädäntö. Keskeistä on ennen muuta hoitoon pääsyn mahdollisuudet ja sosiaali- ja terveyspalvelujen saatavuus.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Lakivaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hylkää kansalaisaloitteeseen KAA 2/2024 vp sisältyvän ehdotuksen lainvalmisteluun ryhtymisestä.

Valiokunnan mietintö LaVM 18/2025 vp

Helsingissä 10.12.2025

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Juho Eerola ps
varapuheenjohtaja Sandra Bergqvist r
jäsen Atte Harjanne vihr
jäsen Pia Hiltunen sd
jäsen Jessi Jokelainen vas
jäsen Aleksi Jäntti kok
jäsen Mari Kaunistola kok
jäsen Pihla Keto-Huovinen kok (osittain)
jäsen Jani Kokko sd
jäsen Rami Lehtinen ps
jäsen Timo Mehtälä kesk
jäsen Susanne Päivärinta kok
jäsen Mika Riipi kesk
jäsen Joakim Vigelius ps
jäsen Juha Viitala sd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Mikko Monto

Valiokunnan mietintö LaVM 18/2025 vp Vastalause

Vastalause

Perustelut

Yleistä aloitteesta

Kansalaisaloitteessa ehdotetaan lainvalmisteluun ryhtymistä kannabiksen laillisen aseman muuttamiseksi niin, että kannabiksen käyttö, hallussapito, viljely omaan tarpeeseen, valmistus ja myynti sallittaisiin ikärajoin. Kannabiksen valmistukselle ja myymiselle luotaisiin myös muihin päihteisiin rinnastuva sääntelyjärjestelmä, jolla tavoiteltaisiin kannabiksesta aiheutuvien haittojen minimointia.

Aloitteessa ehdotetaan myös säädettäväksi kannabikselle vero, jolla korvattaisiin sen aiheuttamia haittoja yhteiskunnalle. Lisäksi aloitteessa ehdotetaan rikosrekisterin ja muiden vastaavien rekisterien merkintöjen poistoa kannabiksen käytöstä sekä vähäisestä myynnistä ja kasvatuksesta.

Kansalaisaloitteen ehdotukset ja niiden tueksi esitetyt perustelut ovat varteenotettavia ja pääosin kannatettavia. Kansalaisaloite nostaa onnistuneesti eduskunnan huomioon huumausainepolitiikan uudenlaisen lähestymistavan, johon on kiinnitetty kasvavassa määrin huomiota myös tutkimuksissa ja julkisessa keskustelussa.

Asiakokonaisuuteen liittyy kuitenkin useita näkökohtia ja tietotarpeita, jotka olisi huomioitava ennen varsinaista lainvalmisteluun ryhtymistä. Laillistamiskokemukset verrokkimaista ovat verrattain tuoreita, ja kokemuksia ja tietoa näistä maista karttuu kaiken aikaa. Samalla on huomioitava, että eri maiden päihdekulttuureissa on eroja, ja myös laillistamisen toteutuksen yksityiskohdat vaihtelevat. On joka tapauksessa tärkeää seurata kansainvälistä kehitystä ja vaikutuksia analyttisesti.

Sisäministeriö on arvioinut valiokunnalle, että kansalaisaloitteen sääntelymalli lisäisi merkittävästi kannabiksen yleistä hyväksyttävyyttä ja siten myös sen kulutusta eli päihdekäyttöä. Kansainväliset esimerkit muun muassa Saksasta ja Kanadasta eivät kuitenkaan tue tällaista näkemystä, vaan laillistamisen vaikutukset käyttöön ovat olleet suhteellisen maltillisia. Huomionarvoista on, että Saksassa nuorten kannabiksen käyttö on jatkanut laskuaan laillistamisesta huolimatta.

Sisäministeriö on myös todennut, että nykyinen sääntelymalli mahdollistaa sen, että kannabikseen liittyvien rikostutkintojen kautta voidaan päästä laajempien huumausaineiden levitys- ja maahantuontiorganisaatioiden jäljille ja selvittää yleensä järjestäytyneeseen rikollisuuteen kytkeytyviä rikoskokonaisuuksia. Kannabiksen yhteys vakavaan rikollisuuteen on ainakin osin seurausta käytön ja kaupan laittomuudesta. Kannabiksen laittomuus ylläpitää myös sen yhteyttä muihin, vaarallisempiin huumausaineisiin, kun kannabiksen käyttäjät päätyvät tekemisiin rikollisten tahojen kanssa, jotka kauppaavat myös muita aineita.

Valiokunnan mietintö LaVM 18/2025 vp Vastalause

Kannabiksen laillistaminen tuskin poistaisi laitonta kauppaa kokonaan, mutta pienentäisi sen osuutta markkinasta ja näin ollen heikentäisi rikollisten ansaintamahdollisuuksia aineella. Samalla verotulot auttaisivat rahoittamaan kannabiksen haitoista yhteiskunnalle koituvia kustannuksia.

Kriminalisaation ongelmat

Suomen rangaistavuuteen perustuva huumausainepolitiikka ei ole onnistunut tavoitteessaan huumausaineiden käytön määrän ja niistä aiheutuvien haittojen vähentämisessä. Rikosoikeudellinen kontrolli ei myöskään tutkitun tiedon valossa ole osoittautunut keinoksi, joka johtaisi parempaan päihdepolitiikkaan. Useat asiantuntijatahot ovat huomauttaneet, että huumausaineiden käytön rangaistavuus on tehoton ja jopa haitallinen keino huumausaineiden haittojen hillitsemiseen ja ehkäisyyn.

Huumausaineiden rangaistavuuteen liittyy negatiivisia vaikutuksia niin yksilölle kuin yhteiskunnalle, ja ne liittyvät muun muassa rangaistusten ja rekisterimerkintöjen kohtuuttomiin seurauksiin, laatukontrollin puutteeseen, viranomaisten resurssien käyttöön sekä käyttäjien leimautumiseen ja sen myötä hoitoon hakeutumisen vaikeutumiseen.

Rangaistavuutta painottavasta huumausainepolitiikasta tulisikin laajemmin siirtyä kohti ennaltaehkäisevää ja sosiaali- ja terveydenhuollon keinoja painottavaa huumausainepolitiikkaa.

Huumausaineiden käytön kriminalisointia perustellaan myös muiden rikosten torjunnalla. Yksittäisen käyttäjän tai pienen myyjän kiinnisaaminen harvoin paljastaa merkittäviä rikollisia rakenteita ja saattaa itse asiassa vaikeuttaa näytön hankkimista vakavammista huumausainerikoksista. Toisin kuin todistajalla ei käyttörikoksesta epäillyllä ole totuudessa pysymisen velvollisuutta esitutkinnassa tai oikeudenkäynnissä.

Käytön kriminalisointi vain siksi, että se antaa poliisille välineitä muuhun rikostorjuntaan, ei ole lähtökohtaisesti asianmukainen kriminalisointiperuste.

Huumausaineiden käytön rangaistavuus voidaan nähdä ongelmalliseksi myös laajemmin kriminalisointiperiaatteiden näkökulmasta. Rangaistavuus perustuu käytön osalta niin sanottuun paternalistiseen kriminisointiin, jolla suojataan lähtökohtaisesti henkilöä itseään vaaralta tai vahingolta. Tarkasteltaessa nykyisen politiikan seurauksia on kyseenalaista, täyttyykö edes tämä peruste. Rikosseuraamukset voivat yksilön näkökulmasta olla jopa käyttöä haitallisempia ja samalla vaikeuttaa avun saantia päihdeongelmiin.

Ylipäänsä itsensä vaarantamisen ja vahingoittamisen ehkäisemistä ei lähtökohtaisesti voida pitää kestäväenä rikosvastuun perusteena. Kriminalisointiperiaatteista ultima ratio -periaate edellyttää, että rikosoikeuden on oltava viimeinen keino. Ennen kriminalisointiin turvautumista tulisi selvittää muiden yhteiskuntapolitiikan keinojen käyttökelpoisuus. Lisäksi kriminalisoinnista tulisi olla enemmän hyötyä kuin haittaa.

Valiokunnan mietintö LaVM 18/2025 vp Vastalause

Selvitystarve ja dekriminisaation edistäminen

Kansalaisaloitteen ansioista huolimatta emme näe sen hyväksymistä sellaisenaan nyt perusteltuna. Yhdymme valiokunnan päätösehdotukseen kansalaisaloitteeseen KAA 2/2024 vp sisältyvän lainvalmisteluehdotuksen hylkäämisestä.

Huumausaineiden dekriminisaointiin ja mahdolliseen kannabiksen laillistamiseen liittyvää sääntelyä tulisi selvittää laaja-alaisesti ja kattavasti. Tämän selvitystarpeen ovat tuoneet esiin myös useat valiokunnan kuulemat asiantuntijat. Huomionarvoista on, että tarkempaa selvitystä on peräänkuulutettu myös aloitteeseen kriittisesti suhtautuvien taholta.

Dekriminalisointia ja säännelyä laillistamista koskevan selvitystyön tulisi avata laajasti nykytilaa ja selvittää kannabikseen liittyvän voimassa olevan rikosoikeudellisen ja muun lainsäädännön ajantasaisuutta ja perusteltavuutta sekä lainsäädännöstä aiheutuvia hyötyjä ja haittoja. Selvitystyötä ei tulisi rajoittaa pelkästään kannabikseen, vaan selvityksessä tulisi arvioida myös muiden huumausaineiden dekriminisaoinnin vaikutuksia, huomioiden eri huumausaineiden hyvin erilaiset riskit ja terveyshaitat.

Dekriminalisoinnin ja tarkasti säännellyn laillistamisen erilaisten sääntelymallien tarkoituksenmukaisuutta sekä hyötyjä ja haittoja tulisi vastaavasti selvittää, kuten myös muita keinoja huumausaineiden aiheuttamien haittojen tehokkaaksi vähentämiseksi ja laittoman kaupan toimintaedellytysten rajoittamiseksi.

Suhde Suomea sitovaan kansainväliseen sääntelyyn on asiassa merkityksellinen, mutta politiikkavaihtoehtoja tulee tarkastella myös nykyistä sopimuskehikkoa avarammin, jolloin selvitystyö voi antaa eväitä myös Suomen kansainväliseen vaikuttamiseen.

Myös lääkekannabiksen ja kannabiksen lääkekäytön nykytilannetta, hyötyjä ja esteitä on syytä selvittää, sillä kannabiksen lääkekäyttöön Suomessa liittyy tätä nykyä haasteita. Muun muassa reseptien saaminen koetaan erittäin vaikeaksi.

Myös hampun raaka-aine- ja elintarvikekäytön ja -tuotannon haasteita ja mahdollisia lainsäädäntötarpeita tulee selvittää.

Vaikka tällainen laaja-alainen selvitystyö kannattaa toteuttaa kokonaisvaltaisesti, on syytä huomioida, että kansainvälistä näyttöä ja tutkimustietoa huumausaineiden käytön dekriminisaoinnin vaikutuksista on huomattavasti kannabiksen laillistamista enemmän.

Käytön rangaistavuudesta luopumista ovat esittäneet toistuvasti myös Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen asiantuntijat. Dekriminalisoinnin edellyttämien lakimuutosten valmistelu olisikin perusteltua aloittaa jo nyt, laajemman selvitystyön rinnalla.

Myös kannabiksen lääkinnällisen käytön tarkoituksenmukainen mahdollistaminen on perusteltua viipymättä parhaan, toimivan ja inhimillisen hoidon saatavuuden turvaamiseksi.

**Valiokunnan mietintö LaVM 18/2025 vp
Vastalause**

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että hyväksytään neljä lausumaa. (Vastalauseen lausumaehdotukset)

Vastalauseen lausumaehdotukset

- 1. Eduskunta edellyttää, että oikeusministeriö asettaa laajapohjaisen työryhmän laatimaan huumausainepolitiikan kehittämiseksi kokonaisvaltaisen selvityksen, joka kattaa myös kannabiksen laillistamisen vaikutusten ja mahdollisten sääntelyratkaisujen arvioinnin.*
- 2. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy valmistelemaan huumausaineiden käytön rangaistavuudesta huopumista.*
- 3. Eduskunta edellyttää, että hallitus varmistaa kannabiksen lääkinällisen käytön mahdollisuuden sitä tarvitseville.*
- 4. Eduskunta edellyttää, että hallitus varmistaa hampun sujuvan raaka-aine- ja elintarvikekäytön ja -tuotannon edellytykset.*

Helsingissä 10.12.2025

Atte Harjanne vihr
Jessi Jokelainen vas